

Gniazdowanie mewy srebrzystej *Larus argentatus* na Pomorzu Zachodnim w roku 2008

ZBIGNIEW KAJZER

Abstrakt: W pracy przedstawiono wyniki inwentaryzacji mewy srebrzystej *Larus argentatus* przeprowadzonej w roku 2008 na Pomorzu Zachodnim. Stwierdzono 641 par gniazdujących na 15 stanowiskach, a populację oszacowano na około 700 par. Spośród 15 stanowisk 11 znajdowało się na wybrzeżu, a 4 na śródlądziu. Najliczniej mewy srebrzyste zasiedlały Świnoujście (319 par), Kołobrzeg (188 par) oraz Zakłady Chemiczne w Policach (64 pary). Około 99% par gniazdowało na dachach budynków lub innych wysokich konstrukcjach pochodzenia antropogenicznego. W stosunku do lat 1990. stwierdzono duży spadek liczebności zachodniopomorskiej populacji mewy srebrzystej oraz wycofywanie się z lęgowisk w siedliskach naturalnych, co jest zgodne z trendem ogólnopolskim.

Wstęp

Mewa srebrzysta *Larus argentatus* jest szeroko rozprzestrzenionym gatunkiem w Holarktyce, którego populację oceniono na 2,7 mln par (BirdLife International 2012). W latach 1970.–1990. w Europie gatunek wrastał liczebnie i rozprzestrzeniał się na nowe lęgowiska, jednak w następnej dekadzie wykazano spadek liczebności populacji w Irlandii, na Wyspach Brytyjskich i w Holandii (BirdLife International 2004).

W Polsce mewa srebrzysta gniazduje bardzo nielicznie, a na Pomorzu nielicznie. Jej areał obejmuje północną część Polski, w szczególności strefę wybrzeża. Mniej licznie występuje nad jeziorami Pojezierza Pomorskiego i Mazurskiego, a także na dolnej i środkowej Wiśle oraz dolnej Odrze. Najbardziej na południe wysunięte stanowisko lęgowe znajduje się na Wiśle w Zastowie Karczmiskim w woj. lubelskim (Tomiałojć & Stawarczyk 2003, Neubauer et al. 2006, 2007). Pierwsze lęgi tego gatunku w Polsce odnotowano pod koniec lat 1960. na Wybrzeżu Słowińskim, co zapoczątkowało szybki rozwój polskiej populacji lęgowej i pojawienie się wielu nowych stanowisk w północnej części kraju (Neubauer et al. 2007). Szczytową liczebność gatunek osiągnął na przełomie lat 1980. i 1990. kiedy to oszacowaną ją na 1900–2100 par na ponad 50 stanowiskach (Neubauer et al. 2006). W połowie lat 1990. liczebność mewy srebrzystej oceniono na 1600 par,

a w latach 2003–2004 pozostało już tylko 1200–1500 par (Neubauer et al. 2006). W międzyczasie nastąpiła zmiana siedlisk wykorzystywanych przez ten gatunek jako miejsca lęgowe, polegająca na opuszczeniu większości siedlisk naturalnych (np. wysp na jeziorach przymorskich bądź w ujściach czy w deltach rzek) i przeniesienie się znacznej części populacji na dachy budynków w miastach nadmorskich (Tomiałojc & Stawarczyk 2003, Neubauer et al. 2007).

Materiał i metody

W roku 2008 przeprowadzono inwentaryzację populacji lęgowej mewy srebrzystej na Pomorzu Zachodnim. Obserwacje terenowe prowadzono w okresie od 3. dekady maja do końca czerwca. Skontrolowano wszystkie miejscowości na wybrzeżu zachodnim, od Świnoujścia do Ustronia Morskiego, a także wszystkie aktualnie znane stanowiska lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe poza wybrzeżem. Obserwacje przeprowadzono również na najważniejszych stanowiskach historycznych. W ramach badań kontrolowano przede wszystkim dachy budynków oraz innych konstrukcji antropogenicznych. Liczebność par lęgowych określano głównie na podstawie znalezionych gniazd i obserwacji par z pisklętami. W przypadku, gdy dokładna kontrola dachu była niemożliwa, liczebność określano na podstawie liczby dorosłych, zaniepokojonych osobników lub ptaków zachowujących się jak osobniki czuwające przy pisklętach. Wykorzystano fakt, że pisklęta niemal zawsze pilnowane są przez przynajmniej jednego z rodziców, który zazwyczaj przesiaduje w eksponowanym, dobrze widocznym miejscu, skąd obserwuje okolicę i natychmiast reaguje na potencjalne zagrożenie. Pozwala to na wykrycie przynajmniej części par w najbardziej niedostępnych miejscach. W zależności od warunków i możliwości stosowano różne metody obserwacji dachów. Najczęściej obserwacje prowadzono z tarasów, dachów oraz okien najwyższych budynków, co umożliwiało wykrycie ptaków gniazdujących na niższych, kilkupiętrowych budynkach. Prowadzono je również z wiaduktów, latarni morskiej i innych wyższych punktów krajobrazu miejskiego. W przypadkach, gdy istniała taka możliwość, gniazda liczono podczas bezpośredniego wejścia na dachy budynków. Znaczną część kontroli przeprowadzono bezpośrednio z ziemi, dotyczy to szczególnie mniejszych miejscowości wypoczynkowych z niską zabudową. Stosunkowo skuteczną metodą było również przeprowadzenie wywiadu z zarządcami lub opiekunami budynków, którzy zazwyczaj byli zorientowani, co do obecności lub braku gniazdujących na dachach mew srebrzystych. W przypadku Świnoujścia i Kołobrzegu stwierdzone pary lęgowe nanoszono na plan miasta z zaznaczonymi budynkami, w skali odpowiednio 1:15 000 i 1:20 000, co pozwoliło uniknąć ponownego policzenia tej samej pary z innego punktu obserwacyjnego. Liczenie w Morskiej Stoczni Remontowej w Świnoujściu przeprowadzono m.in. dzięki wykorzystaniu kamer monitoringu przemysłowego, które umożliwiały obejście niedostępnych dachów.

Wyniki

W roku 2008 na Pomorzu Zachodnim stwierdzono gniazdowanie 641 par mewy srebrzystej na 15 stanowiskach (tab. 1). Najwięcej par gniazdowało w strefie wybrzeża, gdzie w 11 miejscowościach stwierdzono 573 pary lęgowe. Najliczniej zasiedlone były dwa największe miasta: Świnoujście (319 par) oraz Kołobrzeg (188 par). Poza wybrzeżem stwierdzono 4 stanowiska lęgowe, w tym 3 zasiedlone przez 1–2 pary oraz kolonię 64 par na terenie Zakładów Chemicznych w Policach. Spośród wszystkich par lęgowych aż 634 (99%) gniazdowało na budynkach oraz innych wyższych budowlach typu hale, silosy czy taśmociągi. Po 3 pary lęgowe stwierdzono na elementach infrastruktury rzecznej wystających kilka metrów nad powierzchnię wody oraz w żwirowniach (na ziemi – wyspa lub półwysp), a ponadto pojedynczy lęg stwierdzono na torowisku kolejowym (K. Kuć, mat. niepubl.).

Stanowisko (1)	Liczba par (2)
wybrzeże (3)	
Świnoujście	319
Międzyzdroje	6
Międzywodzie	8
Dziwnów	8
Kamień Pomorski	5
Rewal	2
Niechorze	17
Pogorzelica	14
Mrzeżyno	5
Dźwirzyno	1
Kołobrzeg	188
śródlądzie (4)	
Police	64
Szczecin-Dąbie	1*
Bielinek, pow. gryfiński	2
Chlewice, pow. myśliborski	1
Razem (5)	641

Tabela 1. Wykaz stanowisk i liczba par mewy srebrzystej na Pomorzu Zachodnim w roku 2008.

* – K. Kuć – mat. niepubl.

Table 1. List of sites and the number of pairs of European Herring Gull in Western Pomerania in 2008. (1) – site, (2) – number of pairs, (3) – coast, (4) – inland, (5) – total

W Świnoujściu najwięcej par zasiedlało budynki Morskiej Stoczni Remontowej (95 par) oraz pobliskiego Euro Terminalu (85 par). W śródmieściu i okolicach stwierdzono łącznie 88 par, głównie w centrum oraz w dzielnicy nadmorskiej. Liczniej zasiedlone były również Port Wojenny (20 par), Port Handlowy (15 par) oraz Terminal Promowy (12 par). W Kołobrzegu mewa srebrzysta najliczniej zasiedlała dzielnice mieszkalne (łącznie 152 pary), a najwięcej par gniazdowało w nadmorskiej dzielnicy uzdrowiskowej, śródmieściu, w rejonie starówki oraz na osiedlu Milenium (fot. 1–2). Na terenie portu handlowo-rybackiego stwierdzono gniazdowanie 36 par. Łącznie populacje świnoujska oraz kołobrzeska skupiały 79% całej liczebności gatunku odnotowanej w roku 2008 na Pomorzu

Fot. 1. Kolonia lęgowa mewy srebrzystej na dachu pensjonatu w Kołobrzegu, 24.06.2008 (fot. Z. Kajzer)

Photo 1. Breeding colony of European Herring Gull on the roof of a guest house in Kołobrzeg, 24.06.2008

Zachodnim. Liczniej mewa srebrzysta zasiedlała również budynki Zakładów Chemicznych w Policach (64 pary), co stanowiło 10% łącznej liczby par stwierdzonej na Pomorzu Zachodnim w roku 2008. Na pozostałych stanowiskach lęgowych gniazdowało od 1 do 17 par, w sumie 70 par (11% populacji w roku 2008).

Dyskusja

Pierwsze lęgi mewy srebrzystej na Pomorzu Zachodnim stwierdzono w delcie Świny w 1975 r. gdzie odnotowano 9 par (Szokalski 1979). Następnie, w roku 1980 stwierdzono 8 gniazd na jez. Liwia Łuża pod Niechorzem (Zyska 1981), od roku 1981 zaczęła gniazdować w żwirowni w Bielinku w dolinie Odry (Dittberner 1996), a w latach 1981–82 lęgi nieznaney liczby par miały miejsce pod Szczecinem (Tomiałojć 1990). W latach 1985–2001 mewa srebrzysta regularnie gnieździła się na Solnym Bagnie pod Kołobrzegiem, maksymalnie 14 par w roku 1986 (Kościów & Ratajczyk 2006). W latach 1980. i 1990. lęgi stwierdzono również w Trzebiatowie (1–3 pary), w Pogorzeliczy (1–2 pary), na Zalewie Kamieńskim (1–4 pary), na jez. Koprowo (10 par w roku 1991), na jez. Świdwie (1–2 pary), w żwirowni w Bielinku (do 6 par, ale ok. 20 gniazd w roku 1995), na odstojnikach elektrowni Dolna Odra

pod Gryfinem (1–2 pary) oraz do 15 par na jez. Wielimie koło Szczecinka (Staszewski & Kaliciuk 1995, Dittberner 1996, Staszewski & Czeraszewicz 2000, Tomiałojć & Stawarczyk 2003, Kościów & Ratajczyk 2006, kartoteka ZTP, mat. niepubl.). Prężna populacja gniazdowała w latach 1990. na odstojnikach Zakładów Chemicznych w Policach, maksymalnie 140 par w roku 1991 (Wysocki 1996), a w drugiej połowie lat 1990. liczebność wyraźnie spadła i nie przekraczała 30–35 par (Wysocki & Marchowski 2003). Największa kolonia tego gatunku zasiedlała jednak wyspy w delcie Świny, gdzie maksymalna liczebność wynosiła około 1000 par w roku 1991 oraz 980 par w roku 1996 (Osiejuk et al. 1993, Neubauer et al. 2006). Następnie liczebność w delcie Świny zaczęła systematycznie spadać i w roku 2000 odnotowano już tylko 70 par, a w roku 2004 zaledwie 5–6 par (Neubauer et al. 2006, Ł. Borek, Ł. Ławicki – mat. niepubl.). Pod koniec pierwszej dekady 21 wieku gatunek ten całkowicie zniknął z awifauny lęgowej wysp w Delcie Świny (dane własne).

Obecnie niemal cała populacja zachodniopomorska mewy srebrzystej zasiedla dachy budynków, bądź inne wysokie konstrukcje krajobrazu miejskiego. Pierwsze w Polsce lęgi mewy srebrzystej na budynkach pochodzą z roku 1988 z Ustki, choć prawdopodobnie ptaki gniazdowały w tym miejscu już kilka lat wcześniej (Ziółkowski 1991). Liczebność w tym mieście bardzo dynamicznie wzrastała od 149 par w roku 1989 do ponad 450 w roku 1996 (Ziółkowski 1998). Od połowy lat 1990. mewy srebrzyste zasiedliły również Świnoujście, Niechorze, Kołobrzeg, Koszalin, Słupsk, Rowy, Łebę i Gdynię (Ziółkowski 1998). Zarówno pod

Fot. 2. Pisklę mewy srebrzystej, Kołobrzeg, 24.06.2008 (fot. Z. Kajzer)

Photo 2. Nestling of European Herring Gull, Kołobrzeg, 24.06.2008

Kołobrzegiem, jak i Świnoujściem spadek liczebności na stanowiskach naziemnych był powiązany z pierwszymi lęgami na dachach budynków (Kościów & Ratajczyk 2006, Neubauer et al. 2006). Podobną zależność stwierdzono nad Zatoką Gdańską, gdzie zniknięcie kolonii lęgowej w ujściu Wisły zbiegło się z pojawieniem nowych stanowisk w Trójmieście (Bzoma 2001). Mewy srebrzyste gniazdujące w latach 1990–2000 na groblach i hałdach odstojników Zakładów Chemicznych w Policach (Wysocki 1996, Wysocki & Marchowski 2003) całkowicie przeniosły się na dachy i taśmociągi w pobliżu dawnej kolonii (dane własne). Z dużą dozą prawdopodobieństwa można stwierdzić, że ptaki z populacji gniazdującej dawniej w delcie Świny przeniosły się przede wszystkim do Świnoujścia oraz innych nadmorskich miejscowości. Mimo kontroli kilku miejscowości na wschodnich i południowych brzegach Zalewu Szczecińskiego (Wolin, Stepnica, Trzebież, Nowe Warpno) nie stwierdzono tam w roku 2008 gniazdowania mewy srebrzystej. Również dolina dolnej Odry, poza wyjątkowo licznym gniazdowaniem w roku 1995 w żwirowni w Bielinku (ok. 20 gniazd), aktualnie jest zasiedlona bardzo nielicznie przez 1–2 pary na 2–3 stanowiskach (Ławicki et al. 2009, dane własne).

Podczas cenzusu mewy srebrzystej w roku 2008 na Pomorzu Zachodnim wykazano legi 641 par, przy czym, biorąc pod uwagę trudności metodyczne i stopień zbadania terenu, niewątpliwie jest to wartość zaniżona, a faktyczna liczebność mogła oscylować wokół 700 par. Warto zauważyć, że w roku 1991 tylko w dwóch największych zachodniopomorskich koloniach w delcie Świny oraz w Policach stwierdzono łącznie 1140 par (Osiejuk et al. 1993, Wysocki 1996). Potwierdza to trend spadkowy, jaki odnotowano dla tego gatunku w Polsce (Neubauer et al. 2007). Ostatni szacunek polskiej populacji mewy srebrzystej dla lat 2003–2004 wynosił 1200–1500 par (Neubauer et al. 2006). Wydaje się celowe przeprowadzenie w najbliższych latach jednosezonowego cenzusu całej polskiej populacji mewy srebrzystej, zwłaszcza w kontekście likwidacji kolejnych otwartych wysypisk śmieci, co może mieć wpływ na dalszy spadek liczebności gatunku.

Dziękuję Michałowi Barczowi za pomoc w liczeniu mew w Świnoujściu. Łukaszowi Ławickiemu dziękuję za zebranie i udostępnienie danych z Kartoteki Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego dotyczących lęgów mewy srebrzystej na Pomorzu Zachodnim. Panu Krzysztofowi Kuciowi dziękuję za udostępnienie informacji o lęgu w Szczecinie-Dąbiu.

Breeding of European Herring Gull *Larus argentatus* in Western Pomerania in 2008

An inventory was carried out of the breeding population of European Herring Gull in Western Pomerania in 2008. 641 breeding pairs were recorded at 15 sites, and the breeding population was estimated at about 700 pairs. 11 of the 15 breeding sites were located on the coast, the other 4 inland. European Herring Gulls were the most numerous in Świnoujście (319 pairs), in Kołobrzeg (188 pairs) and at the chemical plant in Police (64 pairs). Around 99% of pairs nested on roofs or other tall, man-made structures. Compared to 1990 the European Herring Gull's breeding population in Western Pomerania has declined substantially, and some of its breeding grounds in natural habitats have disappeared.

Literatura

- BirdLife International 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. Cambridge, UK: BirdLife International. BirdLife International Series No. 12.
- BirdLife International. 2012. Species factsheet: *Larus argentatus*. Downloaded from <http://www.birdlife.org> on 22/03/2012.
- Bzoma S. 2001. Gniazdowanie mewy srebrzystej *Larus argentatus* w Trójmieście. Not. Orn. 42: 53–56.
- Dittberner W. 1996. Die Vogelwelt der Uckermark mit Schorfheide und unterem Odertal. Verlag Erich Hoyer, Galenbeck.
- Kościów R., Ratajczyk I. 2006. Awifauna łęgowa Solnego Bagna pod Kołobrzegiem w latach 1985–2002. W: Antczak J., Mohr A. (red.). Ptaki łęgowe terenów chronionych i wartych ochrony w środkowej części Pomorza. Słupsk: 87–106.
- Ławicki Ł., Guentzel S., Jasiński M., Kajzer Z., Żmihorski M. 2009. Awifauna łęgowa Doliny Dolnej Odry. Not. Orn. 50: 268–282.
- Neubauer G., Zagalska-Neubauer M., Gwiazda R., Faber M., Bukaciński D., Betleja J., Chylarecki P. 2006. Breeding large gulls in Poland: distribution, numbers, trends and hybridisation. Vogelwelt 127: 11–22.
- Neubauer G., Zagalska-Neubauer M., Chylarecki P. 2007. Mewa srebrzysta *Larus argentatus*. W: Sikora A., Rohde Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.). Atlas rozmieszczenia ptaków łęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań, ss. 234–235.
- Osiejuk T., Cenian Z., Czeraszewicz R., Kalisiński M., Włodarczyk A. 1993. Awifauna wysp w delcie Świny w sezonie 1990/91. Przeg. Przyr. 4: 17–38.
- Staszewski A., Kaliciuk J. 1995. Awifauna Zalewu Kamieńskiego i okolic w latach 1979–1992. Not. Orn. 36: 75–97.
- Staszewski A., Czeraszewicz R. 2000. Awifauna łęgowa rezerwatu „Świdwie” i okolic w latach 1990–1998. Not. Orn. 41: 115–138.
- Szokalski M. 1979. Łęg mew srebrzystych (*Larus argentatus*) na Wolinie. Not. Orn. 20: 51–52.
- Tomiałojć L. 1990. Ptaki Polski. Rozmieszczenie i liczebność. PWN, Warszawa.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”. Wrocław.
- Wysocki D. 1996. Ptaki wodno-błotne zbiorników wód pościekowych Zakładów Chemicznych „Police”. Not. Orn. 37: 55–70.
- Wysocki D., Marchowski D. 2003. Zmiany składu awifauny zbiorników wód pościekowych Zakładów Chemicznych „Police” w latach 1990–2000. Not. Orn. 44: 275–279.
- Ziółkowski M. 1991. Pierwsze w Polsce stwierdzenie gniazdowania mewy srebrzystej (*Larus argentatus* Pontoppidan, 1763) na dachach budynków. Przeg. Zool. 35: 349–353.
- Ziółkowski M. 1998. Synurbanizacja mewy srebrzystej (*Larus argentatus*) a problem uciążliwości tego gatunku w miastach. W: Barczak T., Indykiewicz P. (red.). Fauna miast – Urban fauna. Wyd. ATR, Bydgoszcz.
- Zyska W. 1981. Gnieźdzenie się mewy srebrzystej (*Larus argentatus*) koło Niechorza. Not. Orn. 22: 59–60.